

■ Historiker graver fram våre ukjente kvinnelige entreprenører ■

De glemte gr

Den bokaktuelle historikeren Eirinn Larsen har funnet et stort antall norske, kvinnelige gründere fra 1800-tallet.

HISTORIE

Av Kenneth Wangen (tekst) og Anniken C. Mohr (foto)

– Pleier du kjøpe kaffe på Stockfleths, spør forsker Eirinn Larsen ved BI da jeg vil vite mer om Norges ukjente forretningskvinner.

– Astri Stockfleth, som den gang het Steensen, tok over «Den danske kaffeforretning» i 1913. Da hadde forretningen hatt kvinnelig eier siden i hvert fall 1890. Stockfleth fikk skikkelig fart på butikken og åpnet etter kort tid to filialer til i Oslo, sier Larsen.

Selfmade woman

Larsen er historiker og forsker på kvinner i norsk næringslivshistorie. Hun er aktuell med et kapittel om temaet i boka «Næringsliv og historie», utgitt i forbindelse med BIs 25-årsjubileum.

– Mange av de glemte kvinnene i norsk næringsliv flyttet fra bygda til byen og startet butikker, sier Larsen.

Før mens mannlige entreprenører dominerte i opprettelsen av industribedrifter, dukker kvinnenavnene opp om man vender seg til butikk, handel og service.

Eksisterer endå

Larsen har sett, på statistikk over antall kvinner og menn som fikk handelsbevilgning i Kristiania i perioden fra 1876 til 1906, Hun har funnet ut at kvinner sto for nesten 40 prosent i 1880-årene og over 50 prosent i årene fra 1891 til 1902.

Kvinnene startet som oftest opp butikker for kolonialvarer, landbruksvarer, klær, frukt- og tobakk, blomster eller stoffer. Flere av forretningene som ble opprettet på slutten av 1800-tallet, eksisterer fortsatt.

– Oslo Flaggfabrikk ble startet av Sofie Larsen og hennes søster i 1903. Fru Lyng, som selger barneklær, ble startet av Benedicte Lyng i 1899. Ikke minst må trans-

FAKTA:

«Næringsliv og historie»

- Bok utgitt i forbindelse med BIs 25-års jubileum.
- Historiker Eirinn Larsen har skrevet kapittelet «Kjønn og næringslivshistorie».
- I kapittelet trekker hun fram flere forretningskvinner fra siste halvdel av 1800-tallet og tidlig 1900-tall.

portfirmaet Kristiania Visergut Kontor, opprettet av Frederikke Tønder-Olsen i 1894, nevnes.

Lite kapital

– *Hvorfor dro disse kvinnene til byen og ble gründere?*

– Mange var ugifte, enslige eller hadde blitt enker. De hadde behov for å forsørge seg selv. En del søkte også nye muligheter i byene, akkurat som menn.

– *Men hvorfor startet de butikker?*

– Kvinner benyttet seg ikke i like stor grad som menn av etablert lånevirksomhet, de hadde kanskje ikke så lett for å låne penger. Derfor startet de gjerne butikk, som ikke krever så mye kapital.

Ikke bare ugifte

Men også lovverket spilte en betydning. Frem til 1894 fikk gifte kvinner kun lov til å drive med kjøp og salg av varer dersom de ikke kunne støtte seg på en forsørgende mann. Fra 1894 fikk alle gifte kvinner formelle rettigheter til å starte bedrift. Det medførte mye større muligheter på arbeidsmarkedet. Men at alle kvinnelige gründere før 1894 var ugifte, fant Larsen ut at ikke stemte.

– Det var en god del gifte kvinner som solgte frukt og grønt, drev pensjonat, kafé, hotell eller skole. Dette var ikke-regulerte næringer. Det er også eksempler på at mann og kone startet opp bedrift sammen og at kona hadde den daglige driften, mens mannen jobbet et annet sted.

Hotell og pensjonat

En del av kvinnene som startet for seg selv, opprettet hotell og pensjonater eller pike- og husholdningsskoler.

– *En frue som ble enke og overtok huset, kunne for eksempel starte hotell. Det kunne lett kombineres med barnepass og andre familieforpliktelser. Barna kunne være med på jobb.*

– *Var det noen kvinner som startet opp i veldig mannsdominerte næringer?*

KAFFE: Historiker Eirinn Larsen på Stockfleths kafé ved Tinghuset i Oslo. Ikke langt unna lå «Den danske kaffeforretning».

«Kvinner hadde ikke like stor troverdighet som menn når det gjaldt penger»

EIRINN LARSEN, FORSKER VED BI

litt vanskeligere for dem å skaffe egnede lokaler. Jeg har også et eksempel som kommer fra Mathilde Nordby, hun startet opp butikk sammen med Anna Mossevig på Grønland i Kristiania i 1883. Nordby sa det kunne være vanskelig å få tak i varer, fordi enkelte grossister faktisk hadde problemer med å levere til forretningskvinner. Da begynte de to å importere selv – til stor forargelse for de mannlige grossistene.

– *Flere kvinner startet opp hotell. Finnes det en kvinnelig utgave av Petter Stordalen?*

– Hoteldamen Anne Kure kommer kanskje nærmest. Hun var bondedatteren som med stor suksess gikk over til hotell drift i 1880-årene. Ellers var det mange innovative forretningskvinner, for eksempel nevnte Fru Lyng. Lyng hadde «capital intentions», som næringslivshistorikere sier.

kenneth.wangen@klassekampen.no

ange har satt spor i nåtidas næringsliv

Inderne

ning» som Astri Stockfleth tok over i 1913. Hun hadde ordentlig suksess med kafeen og åpnet etter hvert to til.

Kjønnsforskernes blinde flekk

Historiker Eirinn Larsen mener kjønnsforskere ikke er godt nok orientert mot næringslivet i sine analyser av hvordan kjønn blir skapt og opprettholdt.

– Ved å se på næringslivet får man ikke bare bedre forståelse av hvordan forestillinger om kjønn har blitt konstruert, etablert, opprettholdt og endret. Feltet gir også gode muligheter for å forstå mulighet og maskulinitet bedre, sier Larsen.

Hun mener kjønnsforskere politiske tilhørighet på res

venstresida delvis forklarer den manglende oppmerksomheten mot fenomener knyttet til næringsliv. Hun mener også forskerne er bærere av en antipati mot næringsliv og penger som har røtter i 1800-tallets borgerlige dansesidealer.

– Koplingen mellom kvinner og penger har lenge vært problematisk. Forretningskvinner blir raskt «skitne» og «ukvinnelige.» Følgelig hender dette delvis igjen blant mange teoretikere. Børs og katedral er to helt forskjellige

sfærer for kjønnsforskere. Larsen mener konsekvensen er at man kan måle mangel på hvor mye en mann tjener, mens koplingen mellom kvinner og næringsliv fortsetter å være problematisk og dermed dårlig belyst av kjønnssteoretikere.

– Næringslivet er i aller høyeste grad formet av kulturrelle forestillinger knyttet til kjønn. Derfor er feltet et veldig viktig sted å undersøke konstruksjonen av makt mellom kjønnene, sier Larsen.

ME/AWE: Her bæres en av Julia Vances skulpturer på plass. De står på Oslo S fram til desember. **FOTO: KULTURETATEN, OSLO KOMMUNE**

Ble montert i går

Kunstverkene ble avkrevd importavgift fordi Tollvesenet hevdet at de ikke var kunst. I går ble de installert på Oslo S.

generelt. Dette må noen gå i gang med å jobbe med ganske fort, sier kunstneren.

Hun peker på at problemet slett ikke er nytt.

– Constantin Brancusi støtte på akkurat det samme problemet da en av hans skulpturer skulle importeres til USA på 1920-tallet. Han måtte betale en importavgift som om det var metall. Det er omtrent 90 år siden, så det er åpenbart noen her som ikke har oppfattet at dette haster, sier Vance.

Fellesskapet

Skulpturene som nå er montert på Oslo S, består av to bokstaver som publikum selv kan snurre på, slik at det enten står «we» eller «me».

– For meg åpner denne skulpturen opp for spørsmål om forskjellen på å være et jeg, og å være en del av en gruppe. Noen ganger vil jeg bare være et individ, andre ganger er det praktisk, styrkende og morsomt å være en del av et fellesskap. Det er ikke bare jeg selv som definerer dette: om jeg er en del av et fellesskap eller ikke.

Vance er spesielt glad for at skulpturene skal stå nettopp på Oslo S.

– Dette er plassen folk stiller seg opp for å treffe noen på. Noen skal reise et sted for å møte noen, andre har reist vekk fra dem. Det er den mest poetiske plassen i Oslo, sier Vance.

astridm@klassekampen.no

Fikk Gaga-bot

En konsertarrangør i St. Petersburg fikk i forrige uke bot for homofilpropaganda, skriver The Calvert Journal. Bakgrunnen er at konsertarrangøren i 2012 avholdt en konsert med Lady Gaga, og domstolen som utsteder boten legger vekt på at arrangementet ikke ga barn beskyttelse mot informasjon som kan være skadelig «for deres helse og utvikling».

Boten er på litt over 3550 norske kroner. Dette er en av de første botene som er utstedt etter at den nye homolovgivningen trådte i kraft. **AHM**

Lady Gaga

Vil ha åpenhet

Ni av ti bedrifter som kjøper tjenester fra PR- og kommunikasjonsbyråer ønsker åpenhet om samarbeidet, ifølge en undersøkelse utført av Norstat på oppdrag fra PR-byrået Trigger. 92 prosent er positive til å fortelle omverden om at de jobber med et PR- og kommunikasjonsbyrå. Undersøkelsen viser også at kun hver fjerde bedriftsleder har et godt inntrykk av bransjen. Økt åpenhet fra bransjen ville ha bidratt til å bedre inntrykket, mener flertallet. **ONTB**